

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

noget mere, et syn frem imod sammenbindende værdier. Jeg er enig med det ærede medlem i synet her.

Det ærede medlem spurgte om museumsbesøgene. Jeg ved ikke, om vi kan fremskaffe tal — det kan vi vel nok. Med hensyn til de almindelige lokalmuseer, er der altså et meget stærkt stigende besøg, og jeg ville tro, at der også er stigende besøg på kunstmuseerne, selv om det ikke i alle tilfælde er tale om lige store stigninger. Når det ærede medlem betoner skolerens betydning, er jeg naturligvis enig med det ærede medlem både med hensyn til den varige udsmykning af skolerne og med hensyn til vandrestillingers værdi for kunstopdragelsen.

Det ærede medlem spurgte mig, om engangsydelser kunne ydes uden ansøgning. Jeg kan ikke se, hvad der skulle være til hinder herfor. Det ærede medlem pegede især på Franciska Clausen, denne betydelige kunstnerinde, som man åbenbart havde overset. Skal man i fremtiden kunne finde frem til disse særegne begavelser, der let overses, kræves der udvalg med stor viden og sagskundskab; ellers vil de også i fremtiden blive overset.

Det ærede medlem spurgte mig, om de første 3 mands udvalg skulle vælges af repræsentantskabet. Det vil jeg anse for selvfølgeligt. Det ærede medlem fru Else-Merete Ross spurgte mig også, om udvalgene skulle afgå samtidigt, da det kunne give sådan et clean cut og dermed forskellige besværligheder. Jeg vil også tro, at vi skal tilstræbe en gradvis ændring af de enkelte medlemmers valgperiode.

Så var der spørgsmålet, som det ærede medlem hr. Morten Lange kom ind på, om kunstkøbene. Her synes jeg jo nok, at der sker en betydningsfuld udvidelse. Jeg tror, vi kan vinde større forståelse mange steder i det, man kalder provinsen, hvis vi kan få flere kunsværker i omløb og støtte de bestræbelser, som her er fremme. Det ærede medlem gjorde mig opmærksom på, at kunstmuseets indkøbskonto var meget beskedent. Ja, det er den. Uden private mæcener var det overhovedet ikke gået; uden private mæcener kunne den nationale forpligtelse overhovedet ikke være opfyldt. Med hensyn til samspillet med udlandet, træder en lang række faktorer ind i billedet, og jeg tror,

at det vil være det fornuftigste, om vi kulegraver hele dette område, altså uden for dette forslags felt foretager en ekstra undersøgelse af hele problemområdet. Jeg tror nok, at man i udenrigsministeriet er fuldt vågen over for sagen.

Og så kom hjertesukket fra det ærede medlem hr. Weikop, der åbenbart nu havde fået statens kunsthfond til hjertebarn. Det glæder mig, at det ærede medlem udtalte sig så smukt om statens kunsthfond. Jeg kan fuldt ud fastholde de udtalelser, jeg i sin tid fremkom med. Jeg synes, at statens kunsthfond under ledelse af departementschef frøken Vøhtz har udført et værdifuldt arbejde, der fortjener fuld anerkendelse. Det er et arbejde, der har banet vej for denne bredere ordning, som nu tilstræbes her, og de regler, som er indarbejdet i statens kunsthfond, bør bevares og videreføres, og jeg regner med, at det ærede medlem, der jo er ubetingelig, dukker op også i repræsentantskabet for denne kunsthfond.

Der må, synes jeg, en udvidet bemyndigelse til til køb af kunsværker til provinsen, der må et udvidet opgavefelt til, men der skal ikke ske et brud i udviklingen. Vi skal føre det gode arbejde, der er gjort, videre på en bredere basis. Der er ikke tale om at lukke butikken. Vi skal nok finde en overgangsløsning, som kan tilfredsstille.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

H. Larsen (Bjerre): Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning
vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om folkebiblioteker m. v.

(Lovforslaget (nr. 81) findes i tillæg A. sp. 869, fremsættelsen i tidenden sp. 2392).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Lysholt Hansen: Det lovforslag, vi nu skal behandle, falder i naturlig forlængelse af det, vi lige er blevet færdige med. Dér drejede det sig om forbedringer af forholdene for kunstnerne, her drejer det sig om forbedring af et af kulturformidlingsapparaterne. Jeg synes i øvrigt, at man i den kulturdebat, der føres, har bekymret sig alt for lidt om netop kulturapparatet og dets evne til at bringe kulturen ud til befolkningen. Det er derfor med stor glæde, at jeg på mit partis vegne giver tilslutning til det forslag, der her foreligger.

Loven blev sidste gang revideret i 1959 og økonomisk ajourført. Den virkelige revision af loven fik vi sidste gang i 1950, hvor det blev fastsat, at det er kommunerne, der har det økonomiske ansvar for folkebibliotekernes drift, uanset om de er selvejende eller kommunale. Loven af 1950 betød store forbedringer for folkebibliotekerne, og udviklingen siden 1950 har været næsten eventyrlig. I 1950 var det samlede udlån gennem folkebibliotekerne 13,5 millioner bind; i 1962-63 var det 29 millioner bind, altså mere end en fordobling. Det er hermed klart bevist, at det hjalp, at vi gav denne saltvandsindsprøjtning dengang.

Mest bemærkelsesværdig er den udvikling, der er foregået på landet; her er der i virkeligheden tale om en strukturændring. Mens det i 1950 var almindeligt, at et sognebibliotek fik 50 øre pr. indbygger i kommunalt tilskud og 1 kr. i kommunalt tilskud var noget helt usædvanligt, er det stadium nu overstået, og man er nået frem til, at der i dag til sognebibliotekerne normalt ydes i hvert fald ikke under 5 kr. pr. indbygger og i mange tilfælde betydelig højere beløb. Det vil sige, at vore sognebiblioteker nu for hovedpartens vedkommende kan opfylde de krav, der stilles i henhold til de økonomiske vejledninger.

Samtidig med dette er der sket en sammenlægning af mange af de små sognebiblioteker ud fra den betragtning, at de meget små biblioteker, der kun dækker et sogn eller et skoledistrikt, ikke har nogen som helst mulighed for alene at præstere et virkelig stykke biblioteksarbejde. Jeg vil også gerne pege på, at udviklingen i byerne har været meget kraftig, og at nye opgaver er taget op.

Man kan vist derfor sige, at begrundelsen

for en ny lov først og fremmest er den, at udviklingen er løbet helt fra loven af 1950, og at vi for ikke at hæmme den igangværende udvikling må have en ny lov. Det var i erkendelse af denne udvikling, at den højtærede minister for kulturelle anliggender indkaldte til en rundbordskonference i 1962, hvor grundlaget skabtes for det lovforslag, vi nu behandler.

Forslaget er en anerkendelse af den udvikling, der har været i gang i de sidste år, og det er en anerkendelse af den store indsats, der fra kommunernes side er gjort på dette vigtige kulturelle område. Jeg vil gerne udtrykke min store glæde over, at det nu i lovgivningen fastslås, at der skal være et folkebibliotek i enhver kommune. Jeg tror, det erkendes i alle kredse, at et folkebibliotek i dag er en nødvendighed i samfundets kulturliv. Det er da også kun ret få og som regel små kommuner, der ikke har noget biblioteksvæsen i dag, og for de helt små kommuner åbnes der jo mulighed for, at de kan klare sig ved at etablere et biblioteksvæsen i samarbejde med en nabokommune, så de slipper for at oprette et selvstændigt bibliotek.

Det er i øvrigt et gennemgående træk i lovforslaget, at det anerkendes, at man nu må regne med større biblioteksenheder, det vil sige større administrative enheder. At der skal være så mange betjeningssteder som muligt, fremgår klart af lovforslagets § 2, hvor det fastslås, at et bibliotek har pligt til at oprette filialer, hvor det må anses for påkrævet, og endelig at et bibliotek kan have afdelinger i institutioner eller samarbejde med institutioner om løsning af deres bogmæssige opgaver.

Jeg synes, det må hilse med glæde, at det nu foreslås, at folkebibliotekerne normalt skal være kommunale institutioner. I virkeligheden har folkebibliotekerne i mange år været kommunale i den forstand, at det er kommunerne, der har betalt, hvad det koster. Selv de biblioteker, der i dag er selvejende, opretholdes jo for næsten alles vedkommende stort set af tilskud fra kommunen. De biblioteker, der endnu i dag støttes af en virkelig livskraftig biblioteksforening, får også efter lovforslaget lov til at fortsætte som selvejende biblioteker, hvis der præsteres et virkelig ordentligt og hæderligt tilskud fra privat side, et

[Lysholt Hansen.]

tilskud, der skal dække en sjettedel af bibliotekets samlede udgifter.

Lovforslagets bestemmelse om indførelse af den såkaldte frie låneret — det vil sige den enkelte borgers ret til at låne, hvor det er mest bekvemt for vedkommende uanset bopæl — synes jeg må betegnes som et betydeligt fremskridt. Det er en kendsgerning, at mange mennesker i dag bor i én kommune og arbejder i en anden, og at adgangen til biblioteket derfor kan være vanskelig for dem. Bibliotekerne er til for befolkningens skyld og ikke omvendt, og forslaget om fri låneret for hele landet understreger betydningen af, at den bogbestand, der findes i vore biblioteker, som helhed er til rådighed for hele befolkningen uanset bopæl. Det er i øvrigt karakteristisk for den betydning, man tillægger dette spørgsmål i bibliotekskredse, at de 16 storkøbenhavnske kommuner, hvor der findes biblioteker med heltidsbeskæftiget personale, allerede har indgået en overenskomst om forsøgsvis at indføre fri låneret i det storkøbenhavnske område. Når den frie låneret har kunnet gennemføres her i København, tror jeg også det vil kunne gøres landet over uden at volde større besværligheder.

Med hensyn til økonomien har statstilskuddet indtil nu altid været ydet som en procentvis andel af de stedlige tilskud, men den metode har ulemper, og den stammer fra en tid, da statstilskuddet blev ydet som præmiering af en god lokal indsats.

Den kendsgerning, at statstilskuddet efter den gældende lovgivning udbetales året efter at de stedlige tilskud er ydet, er regnskabsmæssigt upraktisk; jeg kan sige, at den skaber store vanskeligheder for kommunerne, og derfor vil det være en stor lettelse for kommunerne, når dette lovforslag forhåbentlig gennemføres, så statens tilskud ydes som en refusion af afholdte udgifter på grundlag af dokumenteret regnskab. Det vil altså sige, at kommunerne for fremtiden kan lægge et budget for et finansår og på grundlag af dette budget få udbetalt statstilskud som refusion inden for det samme finansår. Jeg tror, at alle kommuner, både store og små, vil betragte det som et meget stort fremskridt. Det ville naturligvis have været ønskeligt, om man havde kunnet yde stats-

tilskuddet med ensartet sats til samtlige biblioteker, såvel de mindste som de største, men det kan man altså ikke efter forslaget. Alligevel hilser jeg med stor glæde, at man nu har kunnet rykke aftrappingsgrænsen betydeligt i vejret, således at en lang række biblioteker vil få statstilskud efter den fulde sats, altså 45 pct.s refusion, svarende til de 80 pct. i tilskud efter den nugældende lovgivning.

Jeg vil dernæst gerne sige et par ord om centralbibliotekerne. Enhver bibliotekslovgivning må nødvendigvis beskæftige sig med centralbibliotekerne, der jo er ryggraden i det danske folkebiblioteksvæsen. Ved revisionen i 1959 skabtes der gode forbedringer for centralbibliotekerne, men det foreliggende forslag rummer for første gang en virkelig revision af hele centralbiblioteksorganisationen. Det er utvivlsomt rigtigt, at centralbiblioteksområderne for fremtiden skal følge amtsgrænserne. Gennem de senere år har amterne vist stigende interesse for centralbibliotekernes arbejde. Det har bl.a. vist sig derigennem, at Amtsrådsforeningen i sin tid udtalte, at man fandt det særlige skema for beregning af oplandsarbejdsudgifterne, som er udarbejdet af bibliotekstilsynet, egnet til brug ved beregningen af amternes tilskud; denne Amtsrådsforeningens positive stilling har bevirket, at amtsrådenes tilskud særlig i de sidste 2 år, er vokset ganske klækkeligt og i dag nærmer sig de 3 mill. kr., som efter forslaget skulle ydes af amterne som et maksimumsbeløb.

En ganske særlig grund til at lade centralbiblioteksområderne følge amtsgrænserne er samarbejdet mellem skole og bibliotek, et samarbejde, der jo har eksisteret længe, og som jeg gerne vil knytte et par kommentarer til om et øjeblik. Som lovforslagets § 8 er affattet, er der teoretisk ikke noget i vejen for, at alle de nuværende 33 centralbiblioteker fortsætter, blot for de flestes vedkommende med ændret områdefordeling; men det vil betyde, at nogle af områderne vil blive alt for små, og jeg synes også, at det i dag må siges at være påkrævet at indskrænke antallet af centralbiblioteker. Det er nemlig en kendsgerning, at de mindste centralbiblioteker har bogkonti, der ikke er større, ja, i visse tilfælde endda mindre end de bogkonti, der findes i de rene sognebiblioteker, for slet ikke at tale om bogkontiene i de

[Lysholt Hansen.]

andre købstadsbiblioteker, som centralbiblioteket også skal betjene. Man må ikke glemme, at det ikke blot er den bogbestand, der kan indkøbes for de særlige tilskud til oplandsarbejdet fra stat og amt, der skal være til rådighed for områdets andre biblioteker. Det er omfanget af centralbibliotekets almindelige bogbestand, der siger noget om dets mulighed for at hjælpe de andre biblioteker.

Det er overladt til ministeren og biblioteksrådet i samarbejde med biblioteksdirektøren at afgøre, hvilke biblioteker der fremtidig skal være centralbiblioteker, og jeg tror, man vil finde ud af en fornuftig ordning. Med hensyn til centralbibliotekernes finansiering er det nu klart formuleret, at det må være staten og amterne, der skal dele udgifterne. Sådan har det i og for sig også været før; men det er en kendsgerning, at de tilskud, der har været ydet til centralbibliotekernes oplandsarbejde navnlig fra amternes side, har været helt utilfredsstillende, og at de pågældende centralbibliotekers hjemstedskommune derfor har måttet yde ganske klækkelige beløb, for at man kunne udføre oplandsarbejdet, så det kunne siges at være udført rimeligt. Men man kan ikke forvente, at disse kommuner i det lange løb skal finansiere biblioteksbetjeningen på landet. Det tjener dem kun til ære, at de har gjort det så længe.

Forslaget om at forhøje beløbet til forfatterne fra 5 pct. til 6 pct. vil jeg gerne bifalde, og jeg hilser med speciel glæde, at der hermed også åbnes mulighed for at yde noget til oversætterne, der hidtil ikke har kunnet få.

Lad mig sige et par ord om skolebibliotekerne. For mig at se er bestemmelsen om skolebiblioteker noget af det væsentligste i lovforslaget. Der har som bekendt ikke tidligere været nogen lovgivning om skolebiblioteker. Den kommunale bibliotekslov har nogle bestemmelser om børnebiblioteker i folkeskolen, der i første række sigter på børneafdelinger på de offentlige biblioteker, der kan oprettes i skolerne. De har i mange tilfælde været benyttet også til etablering af skolebiblioteker, der herigennem kunne få statstilskud via bibliotekslovgivningen. Men det har medført en sammenblanding, således at det ikke har været klart, hvad der

var børnebiblioteker, og hvad der var skolebiblioteker. Imidlertid er skolebibliotekstanken vokset meget i den senere tid, ikke mindst efter at vi har fået den blå betænkning, og behovet for skolebiblioteker er stadig voksende.

Der har været tanker fremme om at etablere skolebiblioteker som institutioner helt uafhængige af det offentlige biblioteksvæsen og udelukkende administreret af skolen. Man kender det i andre lande. Men jeg vil gerne have lov at sige, at jeg er meget glad for, at vi får en anden ordning her, således at de to institutioner ikke kommer til at konkurrere med hinanden, tværtimod må de samarbejde, og det tror jeg vil blive nået med forslaget. Jeg tror, at samarbejdet mellem skole og bibliotek vil blive en af de betydeligste faktorer for en virkelig udvikling af ungdommens læsning i den kommende tid.

Som skolemand må jeg udtrykke min glæde over forslaget om skolebiblioteker. Men jeg må måske også som kommunalmand udtrykke bekymring for visse praktiske konsekvenser af forslaget. Det fremgår ikke klart, hvordan det lokale budget skal udarbejdes og ansøgning om statstilskud udformes, men jeg går ud fra, at det bliver kommunen, der i sidste instans laver et budget for den samlede biblioteksvirksomhed, d. v. s. for folkebibliotek og skolebibliotek, og at der så udformes en ansøgning om statstilskud. Vi skulle jo nødigt skabe flere administrative besværligheder end nødvendigt, og jeg vil gerne, at vi ser på dette problem i et udvalg — så kan det vel fastsættes i den bekendtgørelse, der må følge efter loven.

Jeg må måske også have lov at fremdrage noget andet, der bekymrer mig en smule. I henhold til lovforslaget behøver et bibliotek, bortset fra de selvejende, ikke længere at have nogen bestyrelse. Men i alle de år, der har eksisteret en dansk bibliotekslovgivning, har begrebet biblioteksbestyrelse været et af de faste holdepunkter. Jeg er godt klar over, at det er hensynet til kommunallovgivningen, der har fået ministeren til at slette denne hævdevundne paragraf, efter at bibliotekerne nu normalt skal være kommunale. Begrebet biblioteksbestyrelse er imidlertid så fast forankret i dansk biblioteksvæsen, at jeg henstiller, at vi

[Lysholt Hansen.]

også tager dette spørgsmål op i udvalget, hvor vi forhåbentlig sammen med ministeren kan finde frem til en ordning, der vil tilfredsstille de kredse, der har betænkeligheder på det område.

Der sker meget inden for vort biblioteksvæsen for tiden. Både fra kommunernes og fra bibliotekernes side udfoldes der store bestræbelser for at få folkebibliotekerne placeret rigtigt med hensyn til løsningen af de mange opgaver, man står over for i dag. Statens tilskud til folkebibliotekerne har altid været betinget af, hvor meget der blev ydet fra lokal side, og jeg vil gerne understrege, at kommunerne navnlig i de sidste år så sandelig ikke har holdt sig tilbage. Men man er også klar over, at de meget store midler, der nu rådes over til folkebibliotekerne, er noget, der giver ansvar.

I denne forbindelse er det værd at lægge mærke til, at den rationaliseringskomité, der for øjeblikket undersøger arbejdsmetoder i folkebibliotekerne, blev nedsat på initiativ af bibliotekarernes forening. Jeg tror, at vi på dette område når resultater til gavn for biblioteksvæsenet. Man er såvel fra kommunernes som fra bibliotekarernes side klar over, at man ikke kommer uden om en rationalisering, og at det er nødvendigt for at få en fornuftig anvendelse af midlerne.

Gennemførelsen af det foreliggende lovforslag vil betyde en stor landvinding for folkebibliotekerne og skolebibliotekerne og dermed for kulturarbejdet i Danmark. Det vil stimulere den boglige betjening af børn og unge under uddannelse, og det vil sikre mere effektiv biblioteksbetjening af befolkningen, hvilket jeg anser for meget væsentligt. De forbedringer, lovforslaget indeholder, kommer alle kommuner, små og store, til gode. Vedtagelsen af lovforslaget vil være en bekræftelse af, at vi ikke har nogen kulturpause i Danmark, men at vi kender vort ansvar for, at den tekniske og økonomiske udvikling også bliver fulgt op af en kulturel.

Østergaard: En overgang havde jeg egentlig regnet med at ville have indledt med at komme med en kompliment til den højtærede kulturminister — eller skal vi sige: til rette vedkommende — for de fyldige oplysninger, der er givet i bemærkningerne

til lovforslaget. Men nu er jeg kommet til det resultat, at det egentlig burde rettes til en lille form for kritik — lad det så være en mild kritik. Når der nu har været afholdt sådanne store og omfattende rundbordskonferencer, hvis materiale har været meget fyldigt, kunne man dog godt stille det spørgsmål, om det ikke ville have været rimeligere, at disse omfattende rundbordskonferencers resultater var blevet nedfældet i en slags betænkning i stedet for i lovforslagets bemærkninger, der omfatter 31 spalter, hvilket jo slet ikke er så lidt. Men der kan altså siges både det ene og det andet til det.

Jeg vil dernæst sige lidt om nogle af enkelthederne. Først et par bemærkninger om formålsparagraffen, der indebærer en udvidelse, idet den giver mulighed for ud over litteratur i al almindelighed at udlåne film, grammofoonplader og mange andre ting. Jeg regnede egentlig med, at disse ting allerede var anvendt i stort omfang af bibliotekerne i oplysningens tjeneste; men i hvert fald kan jeg sige, at vi fra venstre kan tiltræde denne naturlige og ønskelige ajourføring. Det kunne vel være interessant i den forbindelse at se, hvad det kommer til at betyde af udgifter, når ordningen kommer til at gælde alle bibliotekerne.

Det næste punkt, jeg gerne vil sige lidt om, vedrører folkebibliotekernes pligt til nu at stå til rådighed for enhver, der har bopæl i Danmark. Jeg vil sige med det samme, at også det forekommer os at være såre naturligt, og egentlig regnede vi med, at det i høj grad allerede var tilfældet. Jeg er ganske overbevist om, at de forsøg, der bliver gjort her i København, nok skal vise, at ordningen er anvendelig. Det kan vi altså tiltræde.

Med hensyn til et andet punkt i § 2, oprettelse af filialer, er vi noget mere betænkelige. Vi må regne med, at med den rationalisering, der sker med alt muligt — fordeling og mange andre ting — skal man nok udvise en vis forsigtighed netop på dette område. Skal man have oprettet filialer, skal det i hvert fald kun være, hvor det er absolut nødvendigt, for det kan jo aldrig være med til at billiggøre biblioteksvæsenet.

Den næste nyordning, lovforslaget foreskriver, findes i § 3, hvor det hedder:

[Østergaard.]

„Enhver kommune er forpligtet til enten alene eller i fællesskab med andre kommuner at opretholde et folkebibliotek med afdelinger for såvel børn som voksne.“

Denne paragraf synes også rimelig, men lad os straks sige, at vi vil gerne se på de nye bestemmelser i et udvalg, og vi vil også gerne se kritisk på dem. Disse bestemmelser er jo rettet mod nogle landkommuner, som endnu ikke har biblioteksvæsenet i orden, og vi må ikke glemme, at der er en befolkningsforskydning fra land til by, og at samkvemsforholdene mellem land og by er blevet betydelig lettere. Man kan altså lettere få en biblioteksmæssig dækning, selv om der skulle være kommuner, der ikke selv har et bibliotek. Vi vil derfor lægge særlig vægt på det sidste: „enten alene eller i fællesskab.“ Udviklingen går som sagt i retning af større enheder. Det må nok kunne ordnes.

Det er også i denne paragraf, at der nævnes lidt om de private biblioteker. Vi kan nok alle sammen se, at i den samfundsmæssige udvikling, som også vort biblioteksvæsen er inde i, har disse private biblioteker en vis trang skæbne, og vi kan vel nøjes med med et hjertesuk at konstatere, at vanskelighederne nok vil tiltage fremover, men at vi alle sammen anerkender det store stykke arbejde, som er gjort inden for det område.

Jeg vil springe lidt i rækkefølgen og først nævne lidt om bestemmelsen i § 6, stk. 2, hvor der foreskrives:

„Ved biblioteker i virkeområder med over 4.000 indbyggere skal der inden 1. april 1969 være ansat en heltidsbeskæftiget bibliotekar samt den nødvendige medhjælp.“

Jeg er lidt betænkelig ved denne bestemmelse. Hvis vi har områder, som egentlig er tilfredsstillende betjent rent biblioteksmæssigt også uden bibliotekar, tror jeg faktisk, at biblioteksmyndighederne skal holde fingrene fra det pågældende område foreløbig. Jeg kunne tænke mig i den forbindelse at spørge, hvor mange biblioteker inden for så store områder det egentlig drejer sig om. Jeg forstår, at når det ikke skal være gennemført før 1. april 1969, er også kulturministeriet indforstået med, at der skal fares med lempe på dette om-

råde. Vi kunne måske få fastslået, at denne udskiftning kun finder sted — skal jeg sige — ved naturlig personaleudskiftning. Jeg vil også gå ud fra, at det er et af de områder i loven, som indebærer visse skjulte merudgifter.

§ 5 vedrører de nye tilskudsregler, og de nye tilskudsregler er jo også det centrale punkt, for så vidt som det er dér, udgifterne er gemt. Vi kan fuldt ud tiltræde den ændring, der går ud på, at tilskuddene nu skal gives i forhold til det forelagte budget i stedet for i forhold til de stedlige tilskud året forud. Det giver på dette område en betydelig bedre kommunal refusion, som vil være mange kommunale myndigheder særdeles kærkommen.

Jeg er også bekendt med — det har også den foregående taler nævnt — at biblioteksmyndighederne helst havde set, at vi var gået op til 45 pct.s dækning, helt til tops, om jeg så må sige, men at ministeren, som han nævner i fremsættelsestalen, af økonomiske grunde ikke har fundet det forsvarligt, men lægger grænsen ved de 275.000 kr. Det er jo også et spørgsmål, som egner sig til udvalgsbehandling. Det er altså den grænseforskydning, der koster pengene, i hvert fald de 4,2 mill. kr. Jeg kan love ministeren, at vi i udvalget vil se kritisk på det punkt, og vi ønsker en nøje undersøgelse med henblik på, hvordan det vil virke over for de forskellige kommuners størrelse inden for de budgetterede rammer. Jeg er nemlig ikke så helt overbevist om, at det forholder sig, som den foregående taler nævnte, at alle biblioteker får lige stor fordel af forøgelsen.

Næste punkt vedrører tilskuddet til centralbibliotekerne. Vi befinder os i en tidsalder, hvor vi skal rationalisere, skal arbejde med større enheder, og jeg vil personlig ikke finde det urimeligt, at antallet af centralbiblioteker sættes ned fra 33 til 25, når det sker lempeligt. Det ville være interessant i den forbindelse at få at vide, hvilke biblioteker det er, man har i kikkerten, og at se, hvilke dispositioner disse har foretaget. Vi må være klar over, at der jo altid er store vanskeligheder forbundet med at ændre områderne, men det kommer vi vel nok ud over.

Tilskudsreglernes virkning må vi også se nærmere på i et udvalg, men jeg kan

[Østergaard.]

sige, at vi synes om, at amtstilskuddet får en mere fast form, end det har haft hidtil. Derimod er bestemmelsen om, at tilskuddet til centralbibliotekerne skal være pristalsreguleret, noget, der nok kan siges forskelligt til. Vi forbeholder os i hvert fald vor stilling til det.

Hvad angår § 19, som foreskriver, at bevillingen til Dansk Forfatterfond forhøjes fra 5 til 6 pct. af statens driftstilskud til folkebibliotekerne, vil vi også tage stilling til, hvorvidt det er rimeligt, eller hvorvidt det er tilfredsstillende for forfatterne. Det må vi høre lidt nærmere om, og det vil vi have undersøgt i et udvalg.

Jeg har ikke mere at sige om enkelthederne her ved første behandling. Der er jo god anledning til at studere mere i det omfattende materiale. Jeg kan imidlertid ikke lade være med her til sidst at sige, at man ligesom kan få indtryk af, at nok er vi i en lykkelig og glædelig udvikling på hele biblioteksområdet, men at dette forslag jo også indebærer mulighed for betydelig udvikling på det rent administrative område, men vi kan vel alle sammen gå ud fra som givet, at vi alle ønsker, at administrationen af biblioteksområdet skal være så billig og så smidig som muligt, således at de store udgifter til biblioteksvæsenet bliver effektive og virkelig går til det, der er hovedsagen. Hvad angår omkostningerne for staten, der er opgjort til 6,2 mill. kr., kan det diskuteres, om det er lidt eller meget, alt er jo relativt, men jeg tror, at vurderer vi lovforslaget nøjternt, skal det nok vise sig, at beløbet ikke slår til, når loven engang bliver ført ud i praksis.

Vi kan glæde os over den stigende benyttelse af vore biblioteker; det er glædeligt, at behovet for denne gode og nyttige uddannelses- og opdragelsesfaktor er stigende. Jeg kan på venstres vegne foreløbig tilsige en velvillig og grundig udvalgsbehandling.

Gertie Wandel: Jeg vil gerne begynde med at sige om det foreliggende lovforslag,

at jeg er glad ved, at der er god tid til at behandle det. Vi er alle ude i kommunerne og herinde i tinget klar over, at den meget store og meget glædelige udvikling, der foregår inden for folkebibliotekerne, kræver udvikling også i lovgivningen, udvikling i hele betjeningen og udvikling blandt personalet; det ved vi.

Se, alle disse problemer har denne gang været behandlet, som den foregående taler sagde, i rundbordskonferencer, hvoraf den første endda var fortrolig; der har været nedsat udvalg, og jeg er ganske klar på, at det er den højeste sagkundskab, der har beskæftiget sig med alle problemerne. Men den højeste sagkundskab glemmer let, at det nu engang er de folkevalgte, både ude i kommunerne og herinde, der skal skabe ikke alene en sympati, men en medfølelse og forståelse for, at det, der her sker, skal ske nu, og det har vi, synes jeg, denne gang i ualmindelig høj grad været udelukket fra. Jeg har været med til behandlingen af andre lovforslag, der bragte store nyheder og store fornyelser, men der har næsten altid været en kommissionsbetænkning, man kunne diskutere, et kommissionsarbejde, man kunne se på og i øvrigt spørge sig for. Men selv de, der har stor interesse for biblioteksarbejdet og selv lever med i det, har denne gang — det gælder i hvert fald mange af os — været udelukket fra forarbejderne; vi har ikke alle som det ærede medlem hr. Lysholt Hansen tilhørt en inderkreds, som, om jeg så må sige, har smugtrænet. Jeg har i hvert fald følt, at denne mangel af en kommissionsbetænkning har givet nogle umådelig udførlige bemærkninger, glimrende bemærkninger at læse, og bemærkninger, som giver svar på mange ting, men det er et stort arbejde, der er lagt på os, de folkevalgte; vi skal kæmpe for det nye hjemme i kommunerne, både med hensyn til udgifter og meget andet, og jeg havde foretrukket, at vi havde vidst lidt mere om det, før lovforslaget fremkom.

Jeg ser af bemærkningerne, at lovforslaget i den form, det nu har, har været forelagt

[Gertie Wandel.]

den sidste rundbordskonference i december 1963, og jeg tager hatten af for den høje sagskundskab, som så hurtigt kommer med det her. Men som sagt, det er netop det, der skaber lidt ukendskab, ligesom skaber denne følelse af, at det er noget helt nyt og meget pludseligt, vi præsenteres for, for der er mange og store nyheder i lovforslaget, gode nyheder, men også nyheder, der skal diskuteres, f.eks. nedlæggelsen af centralbiblioteker. Jeg har allerede haft henvendelser fra centralbibliotekerne, fra ængstelige sjæle, som spørger: er det os? er det mig? eller spørger direkte: vi får vel lov at bestå? vi er et kulturcenter, hvorfor skal vi nedlægges? Jeg svarer, at jeg ved ingenting; jeg er ikke inde i noget, men det kommer vel frem under udvalgsbehandlingen. Det er derfor, jeg siger, at jeg er glad for, at vi har god tid, for det vil tage lang tid at gennemarbejde lovforslaget.

Om de enkelte paragraffer vil jeg gerne gøre et par bemærkninger. Med hensyn til formålet er vi klar over, at der er andre ting end bøger, der stilles til rådighed, men jeg vil gerne sige, at det er ganske ubegrænset, hvad der er brug for af audiovisuelle ting; når hvert eneste hjem praktisk talt har fjernsyn, er der store ønsker om alt det, man gerne vil låne og se og høre på anden vis end gennem boglån. Jeg synes, det er et punkt, der må diskuteres meget i udvalget, i hvor høj grad den side af virksomheden skal udvikles. Jeg lægger ikke skjul på, at jeg synes — men jeg er jo ældre — at bøgerne er det vigtigste i et bibliotek, og jeg håber meget på, at al den store læseglæde og læselyst, vi ser rundt omkring, må få langt den største støtte og fortsat være langt det vigtigste inden for bibliotekerne også i denne tid, hvor fjernsyn er det vigtigste i mange hjem.

Med hensyn til de større enheder er jeg ganske enig; vi har netop i mit parti drøftet betydningen heraf og ser med glæde på det. Den frie låneret, ja, dér gør lidt af det samme hastværk sig gældende, som jeg før omtalte. Jeg var i fjor med til en konference — det var ikke en rundbordskonference, men vi sad også omkring et rundt bord — hvor vi skulle tale om den frie låneret. Jeg må ærligt indrømme, at jeg så med mere bekymring på den, end det var nødvendigt, for det, vi

har oplevet ude i Gentofte kommune, i Københavns amts centralbibliotek, er ikke afskrækkende. Der er ikke sket ret meget, men vi venter altså ikke det år, vi selv vedtog vi skulle forsøge; det udløber først til september — vi springer i det med loven. Men som sagt, jeg tror ikke det vil give store udsving overhovedet, og så har biblioteksdirektøren jo lov til, hvis det bliver for stærkt enkelte steder, at gøre indskrænkninger. Jeg har ligesom den foregående taler en vis ængstelse over for det, at der skal oprettes filialer. Dér tror jeg heller ikke man har tænkt så meget på de folkevalgte.

Nu har vi lige oprettet et ganske overordentlig dejligt bibliotek i Jægersborg, jeg er meget lykkelig over det, jeg havde den glæde at indvi det. Nu er der et helt run på, hvor de skal have biblioteker derude, hvor virkeområdets størrelse gør det nødvendigt. Det er uhyre let. Jeg kunne tænke mig, på hvor mange gadehjørner de skal have bibliotek i Gentofte. Vi har over 220 km veje, så der kan være mange steder, de ikke synes de kan nå biblioteket. Jeg synes, at vi i udvalget skal drøfte en eller anden form for begrænsning.

Jeg vil derefter gerne sige en lille smule om de private og foreningsejede biblioteker. Det er klart, at udviklingen løber fra dem, men jeg synes på den anden side, det er hårdt med denne sjettedelsbestemmelse. Sæt nu, der eksisterer et ganske fortrinligt privat bibliotek, et fortrinligt foreningsejet bibliotek, som virkelig gør et arbejde, skal det så falde på denne sjettedel? Jeg synes, det vil være så ualmindelig stift. Man må først og fremmest se på, om der foregår noget godt og kulturelt vigtigt i det område, så måtte man vel også nok ved hjælp fra kommunen måske kunne bibeholde det, men bestemmelsen om denne sjettedel kan godt blive sådan en henrettelsesparagraf, som ikke er rigtig. Jeg håber, vi kan kigge på det.

De nye tilskudsregler betyder en stor vinding. Det er klart, at det vil koste penge, men alene det, at man i det løbende driftsår får fordel af at få sit tilskud, ser vi med megen sympati på. Det var også nødvendigt. At aftrapningen gør, at det er de større biblioteker, der ikke får så stor fordel, er naturligt. Jeg tror, som det også står i bemærkningerne, at det ville give for meget på

[Gertie Wandel.]

én gang til de store biblioteker. Jeg tror, det er rigtigt. Det var det ærede medlem hr. Lysholt Hansen, der sagde, at det giver fordel til alle, men ikke den samme. Det synes jeg ikke der er noget som helst at sige til.

For centralbibliotekerne er der også nye og bedre tilskudsregler. Der er heller ingen tvivl om, at det nok vil koste penge, men det vil være en meget stor fordel, at man ved, hvad amtet skal betale, og hvad staten skal betale. Det ligger for mig klart oplyst. Men ellers vil jeg gerne have lov til at tale lidt om spørgsmålet centralbiblioteker, og jeg tror, det høje ting vil tilgive mig min særlige interesse for Københavns amts centralbibliotek. I lovforslagets § 24 hedder det: Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland. Her synes jeg vi skal sætte ind: „og for Gentofte kommune“, for det er forholdet fuldstændigt, det gør den ikke. Det står denne gang så smukt i en lille særparagraf. Selvfølgelig står det i lovforslaget, men det undtager altså kommunen fuldstændigt.

Til centralbiblioteket for Københavns amt ydes et amtstilskud svarende til det højeste amtstilskud, der efter de i § 11, stk. 1, nævnte regler ydes til noget andet centralbibliotek. Det kender vi, det er vi vant til. Sidste gang var det Ålborg, nu er det Frederiksborg amt. Nu sidder vi i kommunen og ser med spænding på, hvad det bliver næste gang. Vi aner ikke, hvilket bibliotek det er, vi nu skal rette os efter og lægge budget efter. Hvorfor kan centralbibliotekerne som helhed i øvrigt ikke få samme fordelagtige måde at modtage deres tilskud på efter de reelle udgifter? De får her nu altså pr. indbygger og grundbeløb, og det er bedre, og jeg kan godt se, at Københavns amt med sit store indbyggertal ikke kunne få på samme måde som de mindre, men hvorfor så ikke efter et budget efter de reelle udgifter? Det ville der være rimelighed i.

Og så ser jeg oven i købet af bemærkningerne, at Københavns amts centralbibliotek som det eneste i Danmark ikke mere skal have statstilskud, og så er det, jeg siger: sæt det hen på sidste side sammen med Færøerne og Grønland, for det er da virkelig helt rimeligt.

Jeg nævnte før nedlæggelserne. Ja, det er det samme. Jeg vil dog ikke sige, det er en nedlæggelse af Københavns amts centralbibliotek, men det er i hvert fald en indskrænkning af virksomheden. Hvis de 120.000 kr., som det vel bliver, vi kan få i forhold til det højeste amtstilskud, der ydes til noget andet centralbibliotek, ikke er tilstrækkelige, er det så tanken, at vi skal indskrænke virksomheden? Der står i bemærkningerne, at Københavns amts centralbiblioteksvirksomhed har ændret sig på afgørende måde. Jeg er ikke klar på, hvorfra man ved det. Jeg er klar på, at mange andre biblioteker i amtet har udviklet sig, men med hensyn til bogudlånet er det nærmest nøjagtig det samme hvert år, ca. 35.000 bind, en lille smule stigende, så på afgørende måde har virksomheden endnu ikke ændret sig. Det bliver den imidlertid nødt til, hvis vi kommer ned på amtstilskud og ikke mere får statstilskud.

Jeg vil gerne sige lidt om skolebibliotekerne. Det er klart, at de nu, hvor der er sket en deling af opgaverne mellem kulturministeriet og undervisningsministeriet, må komme ind under undervisningsministeriet, det forstår jeg godt; men — og det ærede medlem hr. Lysholt Hansen var lidt inde på det samme — som formand i skolekommissionen ser jeg med nogen ængstelse på, at disse forskellige udvalg og forskellige bestemmelser kan komme i klammeri. Jeg vil rent ud sige, at de kan komme til at overlappe hinanden. Når vi skal have skolebiblioteker under undervisningsministeriet, skulle det være for lærebøger, og det synes jeg er fortrinligt, men jeg er af den mening, at det er meget værdifuldt, at børn for deres morskabslæsning søger hen til børnebibliotekerne.

Jeg har for nylig haft lejlighed til at se børnebiblioteket i Roskilde. Det er noget af det mest charmerende, og man havde indtryk af, at børnene på en levende og rigtig måde kom ind i bibliotekslivet, at de tidligt er der og besøger biblioteket, så jeg er ikke sikker på, at man skal holde bibliotek for morskabslæsning på skolen, men det kan vi drøfte i et udvalg.

Til slut vil jeg blot sige, at jeg er glad over de forøgede tilskudsprocenter. Tilskudet til forfatterne og deres enker er øget

[Gertie Wandel.]

med 1 pct., og jeg er fuldstændig indforstået med, at oversætterne også kommer med, for det er i hvert fald halvdelen af bibliotekets hylder, som fyldes af oversættelserne, men der er jo mange, og man ved ikke rigtig, om der så bliver nok til forfatterne. Vi må så eventuelt glæde os over, at der er andre fonds.

Jeg har spekuleret på, om der bliver nogen trøst at hente for Københavns amts centralbibliotek i § 23, hvorefter vi ikke kan få mindre tilskud i året 1965-66, end vi har fået året før, og det, som gør mig ængstelig, er den helt store nydannelse, der foreslås i § 11, stk. 3. Der står her, at på de årlige finanslove opføres et beløb som tilskud til de storkøbenhavnske folkebibliotekers fællesopgaver. Er det det udvalg, der skal overtage centralbibliotekets opgaver — det er jeg ikke rigtig klar på — for så skal vi ret hurtigt i centralbiblioteket til at ændre vore budgetter, fordi vi får langt mindre at gøre.

Jeg ser i bemærkningerne, at beløbet, som er 200.000 kr., skal administreres af et udvalg. De storkøbenhavnske Folkebibliotekers Samarbejdsudvalg, bestående af 2 repræsentanter for hver af kommunerne i området, og så står der i parentes Københavns amt samt København og Frederiksberg. Jeg vil gerne spørge den højtærede minister: hvor mange medlemmer er det? Der er 19 kommuner, så jeg kan ikke rigtig forstå tallet. Der står, at samarbejdsudvalget nedsætter et arbejdsudvalg, bestående af 7 bibliotekarer. Hvis det kun er de tre: amtskommunen og København og Frederiksberg, så er det 6 medlemmer, og så kan man ikke nedsætte et arbejdsudvalg på 7 bibliotekarer. På den anden side vægrer jeg mig ved at tro, at der skal nedsættes et udvalg på 44, så jeg er meget spændt på svaret.

Jeg synes, at de opgaver, der nævnes for dette storkøbenhavnske samarbejdsudvalg, er vigtige og rigtige, men når man nu tænker på alt, hvad bibliotekscentralen yder os, hvad vi får af tryksager, bøger, oplysninger og meget andet fra denne udmærkede central, så vægrer jeg mig lidt ved at tro, at der skal et nyt stort udvalg med 200.000 kr. til at hjælpe os med de 3 opgaver, der her er opregnet. Jeg vil gerne rette det spørgsmål

til den højtærede kulturminister, hvordan den paragraf skal forstås.

Som det fremgår af det, jeg har sagt, mener jeg, at det bliver nødvendigt med en meget lang og meget omhyggelig udvalgsbehandling. Det vil ikke sige, at jeg mener, der er så meget, vi ikke skal gå med til, for der er så mange gode ting og så meget glimrende liv i vore folkebiblioteker, at vi nok skal nå frem til et resultat, men det vil tage tid, og jeg lover mit partis medvirken til denne behandling.

Kirkegaard: Det er nævnt af tidligere ærede ordførere, at lovforslaget er ledsaget af meget fyldige bemærkninger, og i de bemærkninger er også nævnt, at udbygningen af vort lands biblioteksvæsen overvejende er gennemført på helt frivilligt grundlag. Det første, jeg i så henseende har stiftet bekendtskab med — jeg kan sige fra et vestjysk hedesogn — var de såkaldte læseforeninger. Disse læseforeninger tror jeg var ret almindelige i landsognene i perioden op til den første verdenskrig, og jeg tror, de har gjort overordentlig megen nytte. De begyndte normalt på den måde, at ganske få familier i fællesskab købte nogle bøger, som så gik på omgang mellem de familier, og de bøger blev utvivlsomt læst af flere medlemmer af de pågældende husstande i de lange vinteraftener. Endnu den dag i dag er jeg fuldstændig sikker på, at de læseforeninger har haft en ikke ringe, måske endda en overordentlig stor betydning, for selv om det var forholdsvis få emner, de bøger behandlede, så er det ganske klart, at en vis viden på et eller andet område giver forudsætninger for at forstå problemer på områder, som man ved mindre om. Sådan var det dengang, og sådan er det endnu, og derfor er det af stor betydning, at der landet over er let adgang til at låne bøger, som kan tilfredsstille mange og yderst forskellige krav.

I den højtærede ministers fremsættelsestale er endvidere nævnt, at der endnu findes ca. 100 kommuner tilbage her i landet, som ikke har et bibliotek. Jeg tænker mig, at det er forholdsvis små kommuner, det drejer sig om, og måske kommer den kommunesammenlægning, som jo er i gang — hidindtil på frivillig basis, men den er i gang — os i forkøbet, så problemet løses

[Kirkegaard.]

for bibliotekerne derigennem, og ellers er et samarbejde mellem kommuner jo en meget naturlig udvej.

Det er mit indtryk, at kravene til vore biblioteker er vokset overmåde stærkt i de seneste år. Ude i landsognene hænger det sammen med, at realskolen og også 8. og 9. skoleår er nået derud. Hver gang undervisningen i disse skoler eller skoleklasser går ind på et nyt emne, så er der mellem eleverne et formeligt kapløb om at komme først til biblioteket for at få fat i de bøger, som handler om de emner. Og det er ikke bare i landdistrikterne, sådan er det også inden for byområderne, og derfor er det ikke bare bedre skolebiblioteker, vi skal have, vi må også være taknemlige for det lovforslag, der foreligger her, som vil støtte folkebibliotekerne i overordentlig stærk grad.

De større krav til vort biblioteksvæsen har også forbindelse med den store afgang, der er af ungdom fra landdistrikterne, fra landbrugserhvervet, i øjeblikket. Landbo-ungdommen er klar over, tror jeg, og det er godt det samme, at det ikke er særlig godt at gå fra ét erhverv over i et andet uden at have en eller anden uddannelse. Har man ikke en sådan, men er, hvad vi kalder ufaglært, så får man inden for byerhvervene det dårligst betalte arbejde og også for stor udsigt til at blive arbejdsløs. Jeg tror derfor, det er af overordentlig stor betydning for de unge mennesker, der søger en sådan uddannelse, at de har let adgang til under sagkyndig vejledning på et bibliotek at låne de bøger, der kan give dem den bedst mulige støtte under den uddannelse, de søger.

Hvis man på et eller andet tidspunkt i sin tilværelse har været elev på en fagskole, ved man derfra, at de unge mennesker, som har fået vejledning, simpelt hen øvelse i at bruge bøger, har et stort forspring fremfor de elever, som ikke har lært det.

Men uddannelse er ikke noget, man får én gang for alle. De fleste af os har behov for stadig væk at øge vor viden, og her er det altså, at vore biblioteker er så overmåde værdifulde. Har man lært at bruge bøger, er brugen af disse jo i mange tilfælde både den letteste og den billigste måde at fortsætte sin uddannelse på.

At vore biblioteker i en tid, hvor der er en voldsom udvikling på teknikkens område, må formidle udlån af f. eks. lyd- og billedbånd, lysbilleder o. s. v., finder jeg fuldstændig naturligt. På mange områder regner jeg med, at netop de hjælpemidler i fremtiden vil komme til at spille en overmåde stor rolle.

Med de bemærkninger, jeg har gjort, og med den begrundelse, jeg har givet, kan jeg på det radikale venstres vegne give tilslutning til lovforslaget, idet jeg selvfølgelig regner med, at der bliver lejlighed til at se på forslagens mange enkeltheder i et udvalg.

O. Mathiasen: Det ærede medlem hr. Østergaard sagde i sine indledende bemærkninger, at der med lovforslaget var tale om en ændring i formålsparagraffen i forhold til loven af 1950, og det er rigtigt. Jeg skal vende tilbage til det om et øjeblik, men jeg vil gerne gøre opmærksom på, at ændringen af formålsparagraffen ikke er den eneste ændring, og jeg går ud fra, at det ikke er nogen tilfældighed, at der er sket en ændring.

Den nye formålsparagraf, som nu er foreslået, har en mere udvidet form end 1950-lovens formålsparagraf, og det forekommer mig, at der er en klar logik, en klar sammenhæng mellem denne udvidelse af formålsparagraffen og lovforslagets hele indhold. I formålsparagraffen gentages, hvad der siges i 1950-loven, at bibliotekets formål er at virke for almindelig udbredelse af kundskab og oplysning gennem litteraturen. Men så er der føjet til, at bibliotekerne skal fremme uddannelsen, og herved mener jeg det klart er fastslået, at folkebibliotekerne må have et nøje samarbejde med alle skoleformer i landet i alle aldersklasser, og at biblioteket i det hele taget er et uundværligt led i hele uddannelsen, både den af den mere frie art og eksamensskolen.

Jeg synes også, det er en fortræffelig passus, der er kommet med i formålsparagraffen om, at bibliotekerne skal fremme den kulturelle aktivitet i befolkningen. Det må vist siges at være et særlig typisk Bomholtsk udtryk, men det er i hvert fald et udtryk, der er perspektiv i; det lyder godt i mine øren ikke mindst i en tid, hvor man fra mange sider klager over den kulturelle passivitet, der råder i mange kredse. At

[O. Mathiasen.]

folkebibliotekerne har en meget stor opgave i at medvirke til en forøgelse af denne kulturelle aktivitet, er jeg overbevist om er rigtigt, og hvis det foreliggende lovforslag blot i nogen måde kunne medvirke til en sådan forøgelse, vil det være af stor værdi for den kulturelle udvikling.

Der er til fremme af lovforslagets vidtrækkende formålsparagraf indføjet en række bestemmelser af mere eller mindre omfattende karakter. Mange af disse bestemmelser er omtalt af andre ordførere, og jeg skal kun føje nogle kommentarer til de ting, som jeg anser for at være de vigtigste.

Først er der bestemmelsen i § 3, der forpligter enhver kommune til at opretholde et folkebibliotek enten alene eller i et biblioteksforbund med andre kommuner. Det er glædeligt, synes jeg, at de fleste kommuner allerede har et bibliotek, men dels er der mange af disse biblioteker, som ikke har en tilfredsstillende status, så at de er i stand til at give befolkningen den tilstrækkelig positive bogbetjening, og dels er der ifølge lovforslagets bemærkninger 114 kommuner, som slet ikke har noget bibliotek. Det er disse uheldige og utilfredsstillende forhold, lovforslaget nu søger at råde bod på, og det hilser vi i mit parti med tilfredshed.

Vi kan ikke have noget imod, at der fortsat er mulighed for, at et folkebibliotek kan opretholdes på delvis privat basis, således at biblioteket støttes af en biblioteksforening el. lign., men vi vil absolut foretrække en ordning, hvorefter bibliotekerne er kommunalt eller statsligt drevet, som det allerede mere eller mindre er tilfældet.

Vi synes også godt om bestemmelsen i § 2, stk. 4, om, at bibliotekerne kan oprette og drive filialer i institutioner og virksomheder og træffe bestemmelser om samarbejde på dette område. Det er en bestemmelse, der kan få stor betydning, hvis den praktiseres på rette måde.

Lovforslagets mest vidtrækkende bestemmelse er vel nok den, der er omtalt af andre ordførere, bestemmelsen om den såkaldt frie låneret. Det er allerede nævnt, at det er en vigtig bestemmelse, og det er jeg ganske enig i. Jeg har med interesse læst, hvad jeg ikke vidste i forvejen, at biblioteker i det storkøbenhavnske område allerede har en forsøgsordning i gang med

fri låneret. Vi må med interesse afvente, hvilke resultater dette forsøg fører til, når det afsluttes allerede nu — jeg tror, det er i den kommende sommer — for det er klart, at der kan være tale om visse tekniske vanskeligheder ved at gennemføre en så vidtrækkende ordning. Helt effektivt kan det ikke blive, før der inden for 5 års fristen er indrettet et folkebibliotek i hver kommune i landet.

I § 1 er der føjet den bestemmelse til, at bibliotekerne foruden bøger også skal stille andet egnet materiale til rådighed for lånerne, og det er i kommentarerne nærmere specificeret til musikplader, lydband, billedband, lysbilleder og lignende materiale. Jeg ved, at der i denne bestemmelse ligger noget, som allerede delvis er indført i mange større biblioteker. Men nu bliver det altså fastsat, at der kan gives statstilskud også til den slags materiale, og det finder jeg er udmærket. Jeg vil dog meget gerne, uden at blive beskyldt for at være reaktionær, for det er det sidste, jeg vil være, sige, at denne bestemmelse i lovforslaget unægtelig lægger et stort ansvar på bibliotekernes ledelse, idet bestemmelsen let kan misbruges; for den skulle jo ikke gerne føre til, at enhver lille danseklub og ethvert privat selskab fra biblioteket kan rekvirere musikplader eller andet underholdningsmateriale til en glad aften. Jeg kunne godt lide at spørge den højtærede minister, hvad der er tænkt på med denne bestemmelse, og hvad den i det hele taget rummer af muligheder, om der ikke først og fremmest eller måske alene er tænkt på udlån af dette materiale til skoler og andre institutioner, der beskæftiger sig med uddannelse, oplysningsvirksomhed og anden kulturel aktivitet.

På de årlige finanslove kan der, siges det i lovforslaget, opføres en række mindre bevillinger. Jeg har noteret mig § 18, stk. 2 d, i lovforslaget, hvor det siges, at der efter biblioteksdirektørens indstilling af ministeren for kulturelle anliggender kan stilles et beløb til rådighed til enkelte folkebibliotekers løsning af særlige opgaver. Jeg vil gerne bede den højtærede minister oplyse mig om, enten her eller under udvalgsarbejdet, hvad der ligger bag denne passus. Hvis det forholder sig sådan, som jeg har tænkt mig, at der f. eks. kan være tale om at give et enkelt bibliotek en særlig forsøgs-

[O. Mathiasen.]

opgave til fordel for nye synspunkter og perspektiver i biblioteksudviklingen, ja, så vil jeg mene, at det er en temmelig betydningsfuld ting, der er tænkt på med denne lille paragraf.

Der er en anden bestemmelse, som jeg har hæftet mig ved; den er ikke helt uvæsentlig, men efter min mening vigtig. Det er § 4, hvor der står, at biblioteksvedtægten bl. a. skal indeholde bestemmelser om personalemøder og om bogvalgets organisation. Jeg ved meget vel, at der her er tale om noget, som praktiseres allerede nu i mange større biblioteker, men det er kun godt, at der lovfæstes en bestemmelse, som er 100 pct. demokratisk, og som kan blive til nytte for hele arbejdet på bibliotekerne.

Medens jeg er ved personaleproblemerne, skal jeg nævne et forhold, som jeg også gerne vil høre ministerens mening om. Når dette lovforslag skal føres ud i praksis, vil der sikkert blive brug for flere uddannede bibliotekarere, dels fordi der skal oprettes flere nye biblioteker, og dels fordi der vil blive stillet krav om flere bibliotekarere med fuld faguddannelse. Jeg vil gerne spørge den højtærede minister, om Danmarks biblioteksskole med sin nuværende status er i stand til at påtage sig en sådan udvidet uddannelse. Kræves der udvidelse af skolen? Så vidt jeg ved, er der ikke på skolen arbejdsmuligheder for et større elevantal end det nuværende.

En anden ting angående personalet. Det er mig bekendt, at Danmarks Biblioteksforening — det er nævnt af andre ordførere — har nedsat et udvalg, som bl. a. arbejder med spørgsmålet om bedre og mere rationelle arbejdsforhold på bibliotekerne. Man hævder — og jeg synes, det er en rigtig betragtning — at for mange faguddannede bibliotekarere skal beskæftige sig med ting, der lige så godt eller bedre kunne gøres af kontorfolk eller anden medhjælp. Nu har jeg naturligvis ikke et øjeblik drømt om at ville give de forskellige arbejdsarter karakter, det ene arbejde kan jo være lige så vigtigt som det andet, men det er min opfattelse, at de fuldt uddannede bibliotekarers hovedopgave ikke skal være først og fremmest at ekspedere bøger over skranken og stemple lånerkort og den slags rutinemæssigt arbejde, men at de mere skal virke

i bibliotekets oplysnings- og orienteringsarbejde i overensstemmelse med formålsparagraffen: at fremme den kulturelle aktivitet. Jeg vil gerne høre, hvad den højtærede minister mener om dette forhold.

Så skal jeg bare et øjeblik opholde mig ved det afsnit, der hedder skolebiblioteker, som er omtalt temmelig grundigt i forvejen. I kommentarerne er der sagt mange positive ting om skolebibliotekernes store betydning i den moderne skole. Jeg kan ganske underskrive disse betragtninger og hilser med tilfredshed, at det nu bliver en pligt for kommunerne at indrette skolebiblioteker ved alle skoler, ligesom det forekommer mig at være rigtigt, at der sikres disse biblioteker en mere selvstændig stilling i skolebilledet bl. a. derved, at de nu bliver et led i det kommunale skolevæsen, sorterende direkte under undervisningsministeriet, men som en selvfølge stadig i nøje samarbejde med det stedlige bibliotek.

Til slut lidt om forhøjelsen af forfatterafgiften. Denne forhøjelse finder jeg helt rimelig. Det samme gælder det i øvrigt beskedne beløb, der nu ifølge lovforslaget kan ydes til oversættere. Det var vist det ærede medlem fru Gertie Wandel, der oplyste, at ca. halvdelen af bibliotekernes bøger er oversættelser. Det vil sige, at der udføres et stort arbejde af oversætterne, og det er et spørgsmål, om de er tjent med, at der blot bliver mulighed for, at man kan give dem en meget beskedent legatportion. Skulle dette beløb på 100.000 kr. ikke for højes?

I øvrigt hvad lovforslagets økonomiske konsekvenser angår, så indrømmer jeg, at jeg ikke i øjeblikket klart kan overse den side af sagen. Det gælder især de ændrede aftrappingsregler. Jeg regner med, at vi i udvalget kan få nærmere rede på disse ting, men rent umiddelbart forekommer det mig, at det ville være simplere, hvis man i stedet for gav statstilskud på en bestemt procent, f.eks. 50 pct. eller en anden procentsats, af driftsudgifterne uden aftrapping, men en sådan ordning er måske ikke mulig bl.a. af den grund, at det måske vil betyde en større udgift for staten. Jeg er ikke helt klar over det forhold, men at statstilskuddet nu sættes i relation til bibliotekernes driftsbudgetter, må være en god ordning.

Det er i bilaget til lovforslaget gjort op,

[O. Mathiasen.]

at gennemførelsen af dette lovforslag vil betyde en øget statsudgift på lidt over 6 mill. kr. om året. Det er efter min mening et meget beskedent beløb i forhold til de åbenbare goder, som lovforslaget giver, selv om der må regnes med større udgifter til indretning af flere biblioteker fremover og andre ting. Jeg synes i det hele taget, at det er en fornøjelig kendsgerning, at bøgerne i vor tid har fået en så fin placering i vort samfund, som dette lovforslag er et vidnesbyrd om. Jeg ved meget vel, at bibliotekerne ikke er det eneste led i bøgernes rige verden. Vi er mange, som glæder os over, at det i vor tid også er sådan, at flere og flere får mulighed for selv at anskaffe sig bøger, ikke mindst efter den succes, som billigbøgerne har fået. Men alligevel er bibliotekerne et absolut uundværligt led i samfundslivet og kulturlivet, og jeg vil slutte med med den højtærede formands tilladelse at bringe et ganske kort citat; jeg husker ikke bestemt, hvor det står, men jeg tror, det var i et katalog, der i sin tid udkom fra forlaget Gyldendal ved juletid. Det er et lille citat af Georg Brandes, hvor han ganske kort siger:

„Ringe er magten i det bly, der blev til kugler, i forhold til det, der blev til skrift.“

I disse ord er der efter min mening en dyb og meget realistisk sandhed.

Når dette er sagt, behøver jeg vist ikke at sige, at vi i mit parti anbefaler lovforslaget til velvillig behandling og til snarlig gennemførelse. Lovforslagets gennemførelse vil betyde en væsentlig reform af vort biblioteksvæsen og efter min gruppes og min mening en absolut positiv reform.

Grøndahl: De foregående ordførere har gennemgået lovforslaget nøje, og jeg skal derfor ikke trætte det høje ting med gentagelser. Jeg vil derimod rejse det spørgsmål, om der på nuværende tidspunkt overhovedet er behov for en sådan lov, og om skatteyderne kan være tjent med det, der herigennem bydes dem, og som i alle tilfælde betyder 6-7 mill. kr. i større skattebyrde, og så må de vist være glade, hvis disse 6-7 mill. kr. slår til og ikke viser sig at være et betydeligt større beløb.

Ministeren omtaler i sin skriftlige fremsættelse de ca. 100 kommuner, der som noget af et særsyn her i landet ikke har noget

folkebibliotek, og omtalte i denne forbindelse, hvilken reform det ville blive, når forslaget om den frie låneret er gennemført. Dette med de 100 kommuner og den frie låneret kunne sikkert etableres, uden at det behøvede at koste store summer.

Biblioteksafgiften til forfattere foreslår ministeren forhøjet med henved 50 pct., der fremkommer på den måde, at først forhøjes statstilskuddet til bibliotekerne med 4,6 mill. kr., og derefter får forfatterne ikke 5 pct., som hidtil, men 6 pct. af det forhøjede beløb. Det er vist det, man kalder at få både i pose og i sæk.

Mit indtryk af biblioteksstandarden her i landet, er absolut ikke, at vi er underudviklede på dette område, tværtimod, og jeg er overbevist om, at mange lande må misunde os vort høje stadi på dette felt.

At der i lovforslaget er bestemmelser, der favoriserer statsindblanding, og at der foreslås oprettelse af en masse stillinger, og at alle disse former for biblioteker efter min formening unødigt kan komme til at overlapse hinanden, nævner jeg kun for fuldstændighedens skyld.

Dette udgiftkrævende lovforslag er efter min formening absolut ikke tvingende nødvendigt og må som følge deraf rangeres ned på en mindre fremtrædende plads på ministerens meget lange ønskeseddel. Dertil kommer, at der nu må tages et meget stort hensyn til landets økonomiske situation.

Som forberedelser til det kommende valg er der fra regeringens side fremsat en række lovforslag, der har forhøjet statens tilskud, eller rettere sagt skatteydernes tilskud til alle borgere fra vugge til grav med talrige millionbeløb. Dertil kommer nu pristalsstigningen og helhedslønsningens forhøjelse af arbejdslønnen, og bare de sidste to betyder en købekraftforøgelse på ca. 1 milliard kr., for hvilke der ikke er dækning i erhvervenes produktivitetsstigning. Regeringen og dermed også de enkelte ministre bør allerede nu tage realiteterne til efterretning, således at der ikke bliver gennemført udgiftkrævende lovforslag, som der ikke er tvingende nødvendighed for.

Vi afventer udvalgsbehandlingen.

Ministeren for kulturelle anliggender (Bomholt): Det sidste indlæg var jo at opfatte

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

som et nej. Vi har ikke råd til det, mente det ærede medlem, og det blev sagt på en sådan måde, at man anstillede sine egne stilfærdige betragtninger.

Jeg takker i øvrigt ordførerne for deres indlæg. Der var hørt med mine øren vidtgående enighed med hensyn til principielle synspunkter, og om enkelthederne kan der naturligvis forhandles i det udvalg, som jeg går ud fra nedsættes. Det skulle være muligt gennem en alsidig belysning af de spørgsmål, der ønskes drøftet, at nå frem til enighed.

Det ærede medlem hr. Lysholt Hansen omtalte skolebibliotekerne. For deres vedkommende må der naturligvis udarbejdes et normativ under undervisningsministeriet, må jeg gå ud fra, men således, at vi ligesom hidtil befinder os i et godt samarbejdsforhold de to ministerier imellem.

Det ærede medlem var noget betænkelig med hensyn til selve begrebet biblioteksbestyrelse; et sådant udtryk kommer jo let ud af brug, såfremt kommunen på normal måde nedsætter et biblioteksudvalg, men det er i øvrigt et spørgsmål af en sådan størrelsesorden, at vi utvivlsomt kan løse det under udvalgsbehandlingen.

Det ærede medlem hr. Østergaards indlæg var nok kritisk, men også præget af venlig forståelse over for den store opgave, der gerne her skulle løses. Jeg kan sige til det ærede medlem, at rundbordssamtalen vanskeligt kan offentliggøres, da den jo forudsætter uforbeholden talefrihed, og jeg plejer at love de pågældende, at de skal have lov til at tale frit af karsken bælg uden hensyn til organisationer og personer; det giver friskheden i en rundbordssamtale, og det bevirker, at debatten meget hurtigt centerer ind imod de væsentlige ting.

Der er naturligvis områder, der fortsat må undergå en egentlig kommissionsbehandling med resultat i en betænkning, men på dette område, hvor problematikken er kendt af alle, der interesserer sig for biblioteksvæsenet, skulle den valgte fremgangs-

måde være hensigtsmæssig; det forekommer i hvert fald mig.

Det ærede medlem kunne tiltræde tanken om den almindelige låneret og var også principielt enig med hensyn til nødvendigheden af en biblioteksdækning, men syntes ikke, at det skulle være nødvendigt i hvert sogn at oprette en filial.

Her står der i lovforslagets § 2, stk. 3:

„Hvor virkeområdets størrelse og karakter gør det nødvendigt, skal biblioteket oprette filialer.“

Det vil sige, at en kommune skal tilstræbe en biblioteksordning; om den direkte resulterer i en filial eller i anden form, kan der ikke siges noget om på forhånd, men har man fri låneret, er det jo vanskeligt at have en kommune liggende lige op ad en biblioteksdækket kommune. Det ville jo ikke være rart, hvis et sognerådsmedlem sagde til borgerne: „Nå ja, men i nabokommunen kan I jo få de bøger, I har brug for,“ o. s. v. Det, der tilstræbes, er ikke en mekanisk enhedsløsning i retning af filialer, men en dækkende biblioteksordning.

Med hensyn til § 6, stk. 2, var det ærede medlem fuldt ud klar over, at løsningen først skulle være iværksat inden 1. april 1969, men spurgte mig om, hvor mange kommuner med over 4.000 indbyggere, det kunne dreje sig om. Det drejer sig om i alt 35 kommuner, det er jo ikke noget stort tal.

Det ærede medlem var enig med mig om, at de nye tilskudsregler i henhold til godkendt budget måtte være at foretrække og rejste det problem, om ikke det ville være det enkleste at have en fast procentdækning hele linjen igennem. (Østergaard: Nej, nej!). Nå, det var ikke det ærede medlems mening, men det ærede medlem hr. O. Mathiasens synspunkt. Pardon! Jeg kan da godt betro det ærede medlem, at jeg synes i og for sig, at det var ønskeligt at få en ganske enkel og klar mekanisme indført, men det lader sig altså ikke gøre, hvis man vil holde sig inden for et beskedent

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

beløb som her foreslået; vi kan altså ikke gennemføre 45 pct.s dækningen efter den mekaniske regel, men må tage aftrapningen til hjælp.

Det ærede medlem udtalte sin tilfredshed med, at amtstilskuddene får en fastere form. Det synes jeg også er rimeligt, da der jo i den nuværende periode fra mange andre vises stor velvilje og forståelse over for opgavens løsning; men det er jo så vidt forskelligt, hvordan amterne yder deres tilskud til biblioteksvæsenet, og det må vel være rimeligt, at vi her finder en fælles linje.

Det ærede medlem samlede sine betragtninger i en vis betænkelighed vedrørende det administrative område, og den tanke har jeg jo mødt før fra det ærede medlems side vedrørende andre forslag. Det er klart, at vi her må tilstræbe en så effektiv udnyttelse i relation til de foreslåede midler som vel muligt.

Det ærede medlem fru Gertie Wandel var lidt bekymret over forslaget og følte sig ikke rigtig hjemme over for dets bestemmelser, men jeg kan betro det ærede medlem, at der er ingen hunde begravet i det. Det er ganske enkelt og ligetil, og de spørgsmål, det ærede medlem må ønske nærmere belyst, skal vi medvirke til bliver nærmere belyst. Hvis vi havde valgt en betænkning, som det ærede medlem også var inde på, så burde denne betænkning faktisk ikke være større end bemærkningerne, for ellers bliver den jo praktisk talt ikke læst. Men vi vil altså som sagt søge at besvare det ærede medlems spørgsmål så hurtigt og så sagligt udtømmende med hensyn til væsentligheder, som det er os muligt.

Det ærede medlems spørgsmål vedrørende Gentofte kommune kan jeg besvare derhen, at Gentofte kommune i amtstilskud efter forslaget får ca. 170.000 kr., det samme beløb, som det nu har i amts- og stats-tilskud tilsammen til centralbiblioteksopgaven. Jeg ved ikke, om det ærede medlem er fuldt ud klar over, at forslaget først tænkes at træde i kraft 1. april 1965, således at kommunerne til deres budgetlægning får et års forberedelsestid.

Med hensyn til det sluttelige spørgsmål kan jeg sige, at det drejer sig om kommu-

nerne København og Frederiksberg og alle de øvrige kommuner i Københavns amt. Dette storkøbenhavnske samarbejdsudvalg skulle opfattes som en slags repræsentantskab for løsning af en række fælles opgaver for alle disse biblioteker.

Det ærede medlem hr. Kirkegaard talte om lovforslagets indpasning i den kommende kommunale udvikling. Her vil jeg gerne sige, at lovforslaget er netop formuleret sådan, at det kan indpasses i den kommende kommunale udvikling, uanset hvad det nedsatte udvalg måtte komme til af resultat.

Til det ærede medlem hr. O. Mathiasen kan jeg sige, at de pladeudlån, vi hidtil har haft, ikke er blevet misbrugt. Man har ikke udlånt Elvis Presleys „Return to Sender“ o. lign., men naturligvis plader af kvalitet til personlig berigelse og uddannelse.

Det ærede medlem spurgte mig, om der kunne på Danmarks biblioteksskole uddannes det tilstrækkelige antal bibliotekarere. Her må jeg vel svare, at det knirker noget, fordi biblioteksskolen ikke har fået den udvidelse, den skulle have. Det er gået med biblioteksskolen som med musikkonservatoriet og andre væsentlige institutioner, at de kommer jo med hensyn til udvidelser haltende lidt rigeligt bagefter.

Med hensyn til bibliotekets forhold i øvrigt vil jeg gerne sige, at vi skulle jo nødig forsømme bibliotekets opgave, den almene opgave, i en tid, hvor vi fremmer uddannelse og oplysning på alle andre felter; vi må jo erkende, at biblioteket er menigmands universitet og, som det er sagt, et demokratiets værksted. Vi kan ikke fremme den formålsbetonede uddannelse uden at fremme den almene oplysning. Ellers risikerer vi at få et skel, der kan være nok så farligt som det sociale skel, vi er ved at få overvundet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Lysholt Hansen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning *vedtoges* dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget angående forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m. har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om veterinærvæsenet samt om udøvelse af dyrlægegerning har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 6. februar, kl. 10³⁰ med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændring af lov om et finansieringsinstitut for landbrug m. v.

2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om statens almindelige kunstfond.

3) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om folkebiblioteker m. v.

4) *Forespørgsel til udenrigsministeren af K. B. Andersen m. fl.*

Mødet hævet kl. 17¹².

53. møde.

Torsdag den 6. februar kl. 10³⁰.

Formanden: I skrivelse af gårds dato meddeler finansministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om statsgaranti for obligationslån optaget af Færøernes Realkreditinstitut.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Finansministeren (Poul Hansen): Herved tillader jeg mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om statsgaranti for obligationslån optaget af Færøernes Realkreditinstitut.*

Forslaget er en videreførelse af den garantiordning for realkreditinstitutets obligationer, som blev indført ved § 2 i lov nr. 174 af 5. juni 1959. Til afløsning af den nævnte lovs § 1, som omhandler statsgaranti for lån optaget af det færøske hjemmestyre, har det høje ting den 16. januar d. å. vedtaget loven om den færøske investeringsfond, der åbner mulighed for långivning til finansiering af investeringer, der fortrinsvis skal være af offentlig art, på Færøerne.

Det foreliggende lovforslag supplerer denne lovgivning, idet statsgarantien for realkreditinstitutets obligationer er en støtte til den vigtigste næringsgren på Færøerne, fiskerierhvervet. Denne støtte må anses for nødvendig, idet obligationerne, som for størstedelen afsættes på det danske kapitalmarked, uden statsgarantien utvivlsomt vil opnå lavere kurser, end en realistisk risikovurdering tilsiger.

Idet jeg i øvrigt henviser til de lovforslaget ledsagende bemærkninger, tillader jeg mig at anbefale det til velvillig behandling i det høje ting.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring af lov om et finansieringsinstitut for landbrug m. v.